

מתוך 'אחר כך'

בגיל שישים וחמש מצא יעקב בולנב את עצמו בדירה שכורה באשדוד. למען האמת, הוא עדיין לא היה בן שישים וחמש, כי נולד בדצמבר. אלא שמשרד הפנים קבע שכל אלה שנולדו בשנה שבה נולד, נולדו ב-1 בינואר 1949. מדוע החליטו כך הפקידים אין לדעת. יעקב ניסה בזמנו לברר את הדבר, אבל לא העלה כלום. הפקידים אמרו לו, ככה זה. הוא שלח עוד כמה מכתבים לפקידים והגיע אפילו לסגן מנהל המחוז של משרד הפנים. גם איש חשוב זה אמר לו, ככה זה. אחר כך נמאס ליעקב לכתוב מכתבים לפקידי משרד הפנים ובכלל.

הייתה לו הכנסה קטנה משלו וביחד עם קצבת הבטחת הכנסה מהביטוח הלאומי, שכן היו לו עוד שנתיים עד הפנסיה, הוא הצליח לשלם שכר דירה ולקיים את עצמו. ברגע שהבנקומט לא ייתן כלום ויבלע את הכרטיס, יהיה סוף הזמן. הדירה ששכר הייתה שייכת למי שהיה חברו לכיתה בתיכון. חבר זה היה מקובל על הכל, יליד הארץ, ויעקב זכר כמה קינא בזמנו בבחור הזה, שהוזמן לכל המסיבות של החברים המקובלים בכיתה. יעקב, שהיה עני מאוד, לא הוזמן לאף מסיבה. כיוון שכך, קרא ספרים, בעיקר בלילות שבת כשהיו המסיבות. אבל בכל זאת ליבו היה מר עליו. ספרים אפשר לקרוא כל הזמן, אבל מסיבות נעורים הן משהו אחר. ואיך זה שהוא מצא את עצמו באשדוד. הרי לא לקחו אותו פתאום מדירתו הקטנה בתל אביב והעבירו אותו לאשדוד. את הדירה בתל אביב הוא נאלץ למכור בגלל חובות. תחילה חשב לעבור לצפון הארץ, למקום שבו גרה ידידה שלו מימי התיכון. היא לא הייתה מכיתתו, אלא מכיתה נמוכה יותר. בכל אופן הוא היה אהבתה הראשונה, אף שבזמנו לא ידע זאת. כלומר, ידע, אבל לא רצה לדעת את הדבר. מעניינת יותר מהבת הייתה בעיניו אימה. זו הייתה אישה רזה שעישנה בשרשרת, שקראה ספרים, שנתקעה בחנות שנואה, והייתה חייבת לכלכל את המשפחה. בעלה נעלם

לזמן מה ואחר כך חזר. כשחזר כבר לא היה לה זמן או עניין בשיחות עם יעקב. עד אז היה לה זמן לכך בשפע.

הדירה ששכר הייתה ריקה לגמרי. אחרי שקנה כמה רהיטים, והמקום נראה פחות או יותר סביר, הוא ניסה לברר מה באמת הביא אותו לאשדוד. התשובה שמצא היתה פשוטה. אם בפעם הראשונה, כשהגיע כעולה חדש לאשדוד, לא הצליח כל כך והיה די מנוודה בגלל עניותו ובגלל סוד שהיה בו וכנראה חבריו הרגישו בו, אם יבוא פעם שנייה, וילך באותם רחובות ויעבור באותם מקומות, תהיה לו תקנה.

הוא הלך באותם רחובות וליד אותם בניינים ולא הייתה תקנה. כעת כמובן הכל היה מוזנח ועני. בכל מקום היו רוכלים שמכרו חולצות ושמלות. חנויות הציגו את הסחורה שלהן במדרכה. העיר נראתה כמו בזאר ולא כמו עיר תיירות, שנכתב עליה בוויקיפדיה, שיש בה עולים מ-99 ארצות. כשקרא את זה תהה מי ספר את העניין, אבל הניח לכך.

אותו יום לא היה לו מה לעשות. הקניות סודרו, החגים נגמרו, השגרה חזרה. החגים אמנם לא הפריעו לו, אבל נהוג לציין אם אנחנו לפני החגים או אחרי החגים. כיוון שלא היה מה לעשות, התחיל לחשוב על המעבר לאשדוד ועל כך שכל הזמן עומדות לו דמעות על סף העיניים, ואם לא ירסן אותן הן ירדו מעצמן. ואז אמר לעצמו כי הוא בא לאשדוד להיות במקום שהגעוועים שלו פונים אליו. מצד אחד הגעוועים לאשדוד שאותם חש בלי הרף במשך שלושים וחמש השנים שבהן גר בתל אביב, באותה דירה עצמה. מצד שני הגעוועים לאשדוד שאליה הגיע כשהיה בן ארבע עשרה ועזב בגיל עשרים ושתיים והיא עיר נעוריו. זו הייתה תשובה מעניינת והוא הלך לישון, שכן התעורר בארבע לפנות בוקר. שנתו הייתה מאוד לא סדירה, והוא לקח כדורי שינה שתעתעו בו. עד שנרדם הסתכל בחלון. בחדשות אמרו שיהיו גשמים וסופות רעמים. כאן הייתה אווירה של אמצע הקיץ. היה צורך להפעיל את המזגן. ואחר כך נרדם.

כשהיה בשיא הקריירה שלו בתל אביב, קנה מנוי לתזמורת הפילהרמונית. עתה הוא חלם שהוא יושב בכיסא הקבוע שלו. איוו פוגורליץ' מנגן את 'תמונות בתערוכה'. דממה מוחלטת באולם. האישה שישבה ליד יעקב, אישה כבת שישים, מטופחת מאוד, ריחנית מאוד, הופיעה פתאום על הבימה, עירומה לגמרי. העירום שלה היה מפתיע, אבל לא גס כל עיקר. עורה היה לבן והוא הבהיק באור שהופנה אל הפסנתרן,

שכמדומה לא הבחין בה, עד כדי כך היה שקוע באמנותו. היא רקדה וקראה ליעקב ועשתה לו סימנים שיבוא אליה לבימה, אבל גם בחלום הוא לא היה מעז להופיע עירום על בימת היכל התרבות הישן של העיר. כאשר איוו פוגורליץ' סיים את הנגינה הגאונית של היצירה, היא באה וישבה ליד יעקב, עירומה כקודם. לאחר רגע של מחשבה, היא התכופפה והתחילה לרדת לו. כשהתעורר, בשתיים בצהריים, אמר ללכת לסופרמרקט, כי נגמרו הפירות והירקות ודברי החלב. הוא פתח את דלת האמבטיה. במקום שיתגלה לו חדר המדרגות, עם הדלת הפתוחה ממול של הזקן שאשתו מתה והוא חיכה למנחמיו, התגלו האמבטיה והשירותים. הוא מיהר לסגור את הדלת כאילו נשרף באש שבאה מתוך המים שבאמבטיה, שכן לא הוציא את הפקק. כך עמד איזה זמן מול דלת האמבטיה הסגורה. למעשה לא עמד שם כלל, אלא שבדמיונו כבר הגיע לסופר וכבר התחיל לבחור פירות וירקות. ואז משהו זע במוחו והוא פנה לעבר שולחן הכתיבה שלו. היו לו כמה פנקסים של פתקים צהובים עם דבק בצד אחד, שהכין מראש. על אחד מהם כתב "דלת יציאה". את הפתק כמעט הדביק על דלת האמבטיה, בשל ה"יציאה", אך נמלך בדעתו והדביקו על דלת היציאה והכניסה. לאחר שהפתק הודבק היטב במקומו, יעקב הסתכל בו כמה רגעים בגאווה, חיך לעצמו ויצא החוצה. הזקן המתאבל על אשתו אכן ישב בפיג'מה על הספה. נראה שהיה לבד, וכי לא רבים באו מתאבלים על אשתו.

כשחזר הביתה וסידר את הקניות, אכל אגס. הטעם המבורך של הפרי בא אליו משני מרחקים. מרחק אחד מְמָשִׁי, שכן מחמת החגים לא היו אגסים בחנות וזו הפעם הראשונה שאכל אגס מזה שבוע. מרחק אחר היה שבשיא חייו היה קונה ארגזים של אגסים ושל תפוחים, ועכשיו די לו באגס אחד ליום.

יעקב היה מגיה. הוא ראה את עצמו כאביר השפה העברית. הוא היה מופקד על הדיוק ועל הדקדוק, על כך שהקורא יקבל טקסט מתוקן וכך ילמד לדבר עברית מתוקנת. בשיאו היה מבוקש מאוד על ידי הוצאות ספרים ועיתונים. היה עליו לדחות פונים מרוב שהיה עסוק בהגהות. בנוסף לכך היה נקדן ידוע, שמשוררים ידועים חיכו לתורם שהוא ינקד את שיריהם. כך היו בטוחים שלא תיפול כל שגיאה בניקוד וכל דגש יהיה במקומו. גם משוררים שידעו קצת ניקוד לא סמכו על עצמם ובאו אל יעקב בולנב כתלמידים אל רבם. יש שקראו לו נסיך הדקדוק והוא היה מסמיק.

תיקוני דקדוק שתיקן היו כל כך מפתיעים בדקותם ובדיוקם, עד שכותבים חשו בושה על כך שלא ראו זאת בעצמם.

לאט לאט, מאז הופעת המחשבים, פחתה עבודתו. הוא עדיין הרוויח יפה, היו רבים עדיין שפנו אליו, אבל הם הלכו והתמעטו. בכנס השנתי האחרון של המגיהים שבו השתתף, באו פחות מארבעים איש, רובם זקנים. לא כל אלה שהכיר בכנסים נפטרו, חס ושלום. היו שהחליפו את מקצועם או חדלו ממנו לגמרי, וחשבו, מה לנו ולכנס מגיהים, אם אנחנו לא עוסקים יותר בהגהה.

בא דור חדש. הצורך במגיהים הלך והתמעט. בעיקר משום שהוצאות הספרים ראו שאפשר לחסוך כאן ודרשו מעורכי הספרים המקוריים ומהמתרגמים, שיהיו גם מגיהים. ועדיין היה ביקוש לעבודתו, בעיקר בתחום הניקוד והדקדוק. ואז גם זה נפסק כמעט לחלוטין. הוא הזדעזע לשמוע שיש באינטרנט תוכנה לניקוד אוטומטי. הזעזוע לא היה כל כך מפני שניקוד זה יגזול את פרנסתו, אלא שבכלל יש דבר כזה בעולם, ניקוד אוטומטי.

אבל הניקוד האוטומטי הצליח. אמנם צריך היה לעבור על כל דבר שנוקדך, כי היו הרבה טעויות. למשל, הניקוד הזה לא הבחין מתי צריכים לשון זכר ומתי לשון נקבה. ובכל זאת, בחשבון לטווח ארוך, העלות, כמו ששמע יעקב, הייתה אפסית לעומת מה ששילמו לו, גם אחרי שהורידו את שכרו מחמת "קיצוצים".

בעיתונים, נוכח לשמוע מפי עמית למקצוע שפוטר מעיתון חשוב, ויתרו לגמרי על המגיהים. הכותבים והעורכים צריכים להיות המגיהים. אין הוא, חברו של יעקב, צריך לספר לו ליעקב, אילו זוועות מתפרסמות משום שאין מגיה. זוועות של כתיב לא נכון, שעוד אפשר להבין, כגון א' במקום ע' וכדומה, אבל גם שגיאות חמורות ממש, שהצביעו על בורות גמורה. כך היה כתוב למשל שוועידת ואנזה נערכה בארגנטינה. שם המקום נוקד כוואנְּזָה. הוי לאותה בושה.

יעקב לא היה חסכן מטבעו. גם בימי השיא לא הרוויח יותר משווה ערך של אלף, אלף חמש מאות, דולר לחודש. זה הספיק למשכנתא, להוצאות שוטפות ולאוכל. מה שנשאר הפקיד בחשבון פנסיה, שעכשיו סיפק לו הכנסה קטנה לצד הבטחת ההכנסה. זו ניתנה לו שכן היה בן שישים וחמש, כפי שאמרנו, ולא בן שישים ושבע, כשיתחיל לקבל קצבת-זיקנה, שתבטל

כל קצבה אחרת. הפקידה בלשכת העבודה התפלאה על כך שהוא לא שייך לאקדמאים, שקיבלו שירות בחדר מיוחד בלשכה.

הוא עצמו חשב כל הזמן שלא תהיה לו כל בעיה לעבוד עד גיל פרישה, וגם אחריו, שכן לא העלה בדעתו ועד עכשיו זה היה פלא בעיניו, שההגהה תחלוף מן העולם. בכושר התמדה ובדייקנות שהיה משקיע בטקסטים שניקד והגיה, כך פקד את משרדי הביטוח הלאומי ועמד בכל דרישה שלהם, עד שקיבל את הבטחת ההכנסה.

אחרי שסידר את הכל, ישב ליד שולחן העבודה שלו. הוא לקח על עצמו להגיה, ללא שכר, ספר זיכרון להרוגי עירו יאשי שברומניה, שנרצחו על ידי הנאצים ועושי דבריהם הרומנים. כדי להצדיק את הרצח, טענו הנאצים שהיהודים נופפו בסדינים וכך הראו לטייסים הרוסים איפה להפציץ. ישב חצי שעה והגיה בספר, כשני עמודים, שברובם שמות ושמות משפחה. בכך דייק יעקב מאוד ובדק בספרים עד שקיבל תעתיק של שם. ואז חש עייפות רבה וכאבי גב עזים. כך היה עכשיו, אחרי שעתים של ערות ושל עבודה. לפעמים היו לו שלוש ואף ארבע שעות של עבודה. הלך יעקב ושכב במיטה וקרא בספר של קפקא. לאחר שקרא עמוד אחד בא קפקא עצמו ואמר לו, יעקב, תנוח מעט, אני לא הולך לשום מקום.

יעקב הסתכל קצת מהחלון. בחצר היו שני עצים עבותים שבזכותם התעקש לשכור דירה בבניין זה. מעבר לכביש היו בתים נמוכים, משופעים אף הם בצמחיה. היה קשה להאמין שכל זה הוקם על חול. אנשים לא רבים הלכו דרך הרחוב שלו, מקצרים כך את הדרך. זקן וזקנה שלא ראה עד אז התקדמו לאטם בשביל הכניסה לבית. הוא הניח שאלה באו לנחם את האיש שמתה עליו אשתו.

כאבי הגב תקפו פתאום ועשו עליו מלחמה. הוא לקח כדור אוקסיקונטין, וחיכה, עומד ליד החלון, שהכדור ישפיע. מלבד שתי מכוניות שעברו ברחוב, לא קרה דבר, מלבד הקיום השקט של העצים ושל הצמחייה בבתים ממול. בנוסף לכך, חתול חיזור אחרי חתולה, כפי שהבחין גם ביום הקודם וגם יומיים לפני כן. החתולה הגיינג'ית לא נענתה מהר לחיזוריו של החתול האפור, שעכשיו שכב על גבו ועשה תנועות באוויר, ואחר כך קם ושפשף את ראשו בראשה של החתולה.

הוא חשב לעבוד על עמוד נוסף בספר הזיכרון של יהודי יאשי. הכדור פעל את פעולתו ולא היה עוד כאב. הוא עמד רגעים ארוכים מול דלת

הכניסה, במרחק של חצי מטר ממנה. אמנם ראה פתק צהוב שעליו היה כתוב "דלת יציאה" אבל כמדומה לא הבין את פשר הדבר. ואז התעשת, וחצה את המסדרון. לפני שחזר לתולדות יהודי יאשי, כתב על פתק צהוב "חדר עבודה" והדביק את הפתק על דלת החדר שבו קרא את כתב היד שתיאר את האכזריות האנושית הבלתי נתפסת.

בקומה שלו הייתה אישה רוסייה – ככל דיירי הבניין – שבאה פעם וביקשה ממנו קצת שמיר. לא היה לו שמיר, ולא צורך בשמיר. הלך לסופר וקנה שמיר ונתן לשכנה חצי חבילה. כך התחילו לדבר. היא סיפרה לו שבעלת הדירה הודיעה כי היא מעלה את שכר הדירה שלה לאלפיים ומאתיים שקל. היא מרוויחה בעבודתה במפעל ארבעת אלפים שקל לחודש, ולא יכולה להרשות לעצמה את שכר הדירה החדש. אחרי זמן מה עזבה את הבניין. לאן הלכה? לקראת עזיבתה כל דיירי הבניין היו אויביה, ויעקב בהם. בכל אופן היא הלכה. מאז עסק יושב ראש ועד הבית במחיקת כל סימן לשהותה שם. היא הדביקה תמונות מעיתונים, בעיקר מנשיונל-ג'אוגרפיק, על עמודי הבית, כדי שיהיו שם ראמים ויעלים ונופים אקזוטיים. בנוסף טיפחה גינה קטנה ובה שיחי נוי ושיח ורד ואף שתיל עגבניות. את העגבניות אי אפשר היה לאכול, כמובן, שכן כלבה הזקן של האישה, ועוד כלבים מהבניין – כולם, משום מה, זקנים מאוד – עשו שם את צרכיהם. יושב ראש הוועד, זקן מאוד גם הוא, עקר במאמצים ניכרים לעין כל שיח שהיה בגינה הקטנה, עוקר כל זכר לכך שאותה אישה גרה שם. יעקב תהה אם טעה בכך שלא שאל אותה לשמה.

הוא שכב במיטה וראה סידרת מתח. פעם, כשהיה צעיר, חלם לכתוב ספרי בלשים. אלא שהיה עסוק מדי בניקוד והגהה. מו"ל אחד, שיעקב הציע לו לכתוב ספר בלשים, צחק עליו צחוק רע ואמר: "מה אתה מבין בבלשים, ובחתיכות שיש להם כל הזמן?" יעקב נרתע מספרי הבלשים אבל אהב לקרוא ספרי בלשים ואחר כך, נוכח שגיאות ההגהה הבלתי נסבלות בספרים אלה, עבר לסדרות בלשים. גם כאן היו לפעמים שגיאות תרגום והגהה שהרתיחו את דמו. אבל הואיל והטלוויזיה היא עניין חדש יחסית, מותר שיהיו בה שגיאות, כעין חבלי לידה. במצב של ייאוש גדול, היה קורא את עגנון.